

Наймичка (скорочено)

Іван Карпенко-Карий

Іван Карпенко-Карий

Наймичка

Драма в 5 діях

Стислий переказ по діям, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Дія перша

Події відбуваються у селі. Біля дверей шинку стоять Харитина – сирота, наймичка у жида Бороха, і Рухля – жінка жида. Рухля дає Харитині багато справ: принести від людей курку, молока, картоплі, води наносити, чай зварити, пелюшки попрати. Дівчина знає, що всього не встигне, бо надворі вечір.

Цокуль Василь Микитович (45 літ, багатий хазяїн) і Борох (шинкар) розмовляють. Цокуль, який хоче, щоб Харитина пішла за наймичку до нього, питає у Бороха звідки взялася Харитина. Борох каже, що вона сирота. Чоловіки торгуються за овес і ячмінь, які Борох хоче купити у Цокуля. Борох запрошує Цокуля до себе.

Панас (парубок, робітник у Цокуля) розшукує Цокуля, назваючи його тварюкою та бабієм. Панас хоче ввечері побачитись з Марусею, яку не бачив п'ять днів. Парубок планує взяти у хазяїна гроші і послати старостів до дівчини. Цокуль винен парубкові гроші, за які Панас і житиме з Марусею. Хлопець хоче сам стати господарем.

До Панаса підходить Харитина, яка несе в мішку картоплю і в руках курку. Вони раді зустрічі. Дівчина сказала, що скоро вибіжить до парубка. Але Панас сказав, що прийшов за хазяїном. Харитина, залишившись одна, зітхає: вона любить Панаса, але не може йому зізнатися.

Біля корчми гурт: парубки, москалі, дівчата, молодиці. Усі співають. Та Харитина не має часу слухати.

Тим часом Пилип (молодий москаль, гусарин) розмовляє з Марусею. Він просить востаннє з ним погуляти, бо завтра від'їжджає в місто. Дівчина обіцяє вийти пізніше.

З шинку виходить Панас. Маруся кинулася до нього. Пилип і Панас затіяли суперечку. З корчми на цю суперечку виходить кілька москалів і парубків. Москаль каже не битися, бо завтра вже від'їдуть. Панас каже, що Маруся – його дівчина. Всі пішли в шинок, а Маруся і Панас лишились надворі. Дівчина кличе парубка йти в шинок, він відмовляється. Панас просить не гратися з його серцем, дівчина каже, що не винувата. Панас веде її додому.

Харитина іде з вулиці до шинку і бачить Панаса з Марусею. Їй боляче, бо Панас любить Марусю.

Тим часом Пилип розмірковує про Марусю, яка тільки чекає, що Панас її посватає, а сама, коли Пилип обіймає її, ще більше тулиться. Пилип пішов назирці за Панасом і Марусею.

Цокуль планує відібрати від жидів Харитину, бо вона дуже гарна. Виходить Борух, і Цокуль каже віддати йому Харитину, бо жінка його слаба і не може вглядіти, як Цокуля обкрадають. А Харитина не тутешня, красти не буде. Борухові пропонує взяти бабу Горпину. Жид боїться, що без Харитини Рухля не справиться з дітьми, і відмовляє Цокулеві. Тим більше, жид може сказати уряднику, що Харитина бродяга, і її візьмуть в острог, тоді не дістанеться дівчина нікому. Цокуль пропонує за дівчину три четверті вівса і жид згоджується.

Маруся розмовляє з Пилипом і каже, що Панаса не любить, просто думала, що поберуться. Дівчина обнімає і цілує Пилипа. Пилип просить іти за ним у місто. Дівчині шкода кидати матір.

Харитину б'є Рухля за розбитий глечик молока і розбиті яйця, які насправді розбив панич Сруль. Жидівка погрожує острогом. Вибігає Янкель (син жидів, 15 років) і просить маму не кричати, бо люди сміятимуться. Краще сваритися в хаті.

Харитина залишається одна і просить в Бога смерті, бо почувається всім чужою і непотрібною.

Стислий переказ по діям, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Дія друга

Цокуль у своїй хаті думає про Харитину. Приходить Янкель і каже, що тепер за Харитину просять п'ять четвертей вівса. Тут приходить дід (мірошник) і Панас, який просить розрахуватися з ним і віддати гроші. Цокуль спершу посилає Панаса і Янкеля набрати п'ять четвертей вівса. А дід прийшов, бо треба купити сухого дерева на нові кулаки у колесі. Дід приглядив дерево у покійного Козуба, дочку якого сватає Панас. Дід ще розповідає, як загинув Козуб: був мірошником, шестерня зачепила за пояс – не вберігся. Цокуль дає гроші на дерево. Дід йде, а Цокуль міркує: шкода, що женеться Панас, бо він його хотів потім посватати на Харитині, треба щось придумати.

Панас приходить до Цокуля по гроші, хоче забрати всі, бо жениться. Цокуль просить послужити ще рік, а потім посватає Панасові гарну дівчину. А про Марусю Цокуль каже, що слаба, у неї чорна болість, і батько її вмер від чорної болісті. Та й грошей всіх Цокуль дати не хоче. Приходить Мелашка (молодиця), кличе Панаса, за яким прийшла баба Параска. Мелашка залишається з Цокулем. Він до неї зачіпається. Мелашка говорить, що він тільки гратися любить: сьогодні до неї, а завтра до другої, а потім поговоріть селом.

Цокуль наодинці роздумує, що якщо вже братися за якусь дівчину, то за Харитину, не жаль і гріха прийняти. Планує її приодіти. Колись він ще так сильно любив Мотрю, женитися хотів, та батько розрізнув, а вона покрилась, сердешна, і з малою дитиною кудись повіялась. Цокуль планує все так зробити, щоб усе було шито-крито! Задумав

Харитину зробити своєю хресницею.

Приходить Харитина. Вона приносить йому квіти, які він наперед сказав жидові прислати Харитиною. Цокуль її жаліє, дівчина плаче. Він пропонує найнятися працювати у нього, а з жидами усе сам владнає. Цілує її в голову. Обіцяє купити новий одяг. Просить дівчину усім казати, що він – її хрещений батько. Дівчина називає його батьком.

Харитина радіє, що у Цокуля на службі може тепер бачити Панаса. Згадує покійну матір, що померла у якомусь шинку на лаві. Мала Харитина сиділа біля неї. Тепер Харитина відчуває себе щасливою.

Стислий переказ по діям, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Дія третя

Цокуль запрошує аблакату до себе і просить зробити документи для Харитини. Василь Микитович розкажує, що змалку Харитина служила у Манашки Шкроби в городі, він шинк і тепер має біля Землинського, там і мати її умерла.

Аблакату – Харитон Харитонович, записує собі усе, що сказав Цокуль. Аблакату просить за документи Харитині сінця та вівса, пару гусей, масла, борошенця, возів два топлива, з четверть картоплі, п'ять рубликів.

Цокуль міркує, що аблакату забагато хоче. Але й документів треба, бо ніхто не знає, хто Харитина.

Дід і Панас розмовляють про те, що Маруся вибрала москаля. Панаса брала досада, адже він любив Марусю, душі в ній не чув, а вона посміялася з нього. Дід говорить, що москаль її покине, бо такі недовго живуть вкупі.

Тим часом Мелашка все сердиться на Харитину, яка вже і гарно тепер одягнута, і служить ключницею. Дід говорить Панасові про Харитину, яка вона хороша, смирна, увічлива. Панасові байдуже, він думає про Марусю. Дід каже, щоб увечері прийшов у млин, поговорять, може, стане легше парубкові.

Мелашка підходить до Панаса і каже, що бачила, як хазяїн цілував і обіймав Харитину. Панасові на це теж байдуже. Мелашка хоче, щоб скоріше одужала жінка Цокуля і про все дізналася.

Харитина й Панас розмовляють. Дівчина вважає, що і Панас тепер ненавидить її. Їй на душі важко, чиста і нова одежа їй пече. На це Панас каже: "Вона й тебе буде пекти". Дівчина не розуміє. І далі намагається поговорити. Врешті, зізнається, що кохає Панаса. Але він називає її коханкою хазяїна і йде геть, просячи одв'язатися від нього.

Входить Цокуль і кличе Харитину. Він бачить, що вона сумна і випитує, що сталося. Дівчина розкажує, що Панас відштовхнув її почуття. Цокуль каже, щоб полюбила того, хто любить її, тобто його. А опісля віддасть її заміж за Панаса, ще й придане дасть.

Харитина не може зрозуміти, що відбулося. Думає про Панаса, не знає, що їй даліше робити.

Дія четверта

Цокуль лащиться до Мелашки і просить допомогти зробити діло так, щоб Панас посватав Харитину. Мелашка розуміє, що Цокуль попався: боїться, щоб не ославила його Харитина або сама собі чого не заподіяла. Мелашка ненавидить Харитину.

Цокуль намагається заспокоїти Харитину, обіцяє, що посватає її, як дочку, до Панаса і дасть придане. Харитина хоче все розказати жінці Цокуля, всім людям, нехай заплюють її, може, легше буде. Дівчина не має спокою, її мучить те, що сталося.

Цокуль кличе до себе Панаса і каже, що хоче зробити його хазяїном, тільки треба, щоб одружився з Харитиною. Панас не хоче, бо недобра слава ходить про Харитину. Цокуль питає, яка слава. Він має право знати, бо вона його хрещениця. "А люде кажуть – любовниця!" — відповів Панас. І сказав, що це сказала Мелашка. Цокуль покликав Мелашку, яка сказала, що збрехала через те, що Харитина стала ключницею. Панасові стало соромно, що він, сирота, образив таку саму сироту. Хлопець погоджується одружитися з Харитиною. У нього виникають почуття до дівчини.

Харитина скинула новий одяг і вдягнулася у старий. Кладе ключі на стіл. Заходить Мелашка, хоче поговорити, але рада, бо Харитина йде, не давши нічого їй сказати.

Мелашка каже Цокулеві, що Харитина покинула їх, сказавши "Звінчаюсь!". Цокуль кличе Панаса і каже швидко розшукати Харитину та нарешті поговорити про весілля. А сам Цокуль і Мелашка збираються подивитися в село, чи де не повісилася Харитина.

Та тут приходить аблакати, говорить, що Харитина – землячка Цокуля, з Осиковатої, матір її звали Мотрею. Мотря була покритка, жила у баби Сичихи, в місто прийшла з маленькою дитиною, сама умерла, а дівчинка виросла у Манашки. Цокуль падає на лаву і говорить: "О господи! Аж ось коли ти покарав мене за моє лукавство, за мій гріх великий, тяжко покарав! Душогуб!.. Душогуб!..". Цокуль ридає.

Дія п'ята

На греблі, біля водяного млина дід співає пісню. На небі хмари, буде дощ. Приходить Харитина. Їй сумно, холодно, серце замирає. Думає про Панаса, який з презирством ставиться до неї. Дівчина говорить, що не хоче повторити долю матері, краще смерть.

Тим часом Панас наздогнав її і кличе додому. Парубок готовий понести її на руках. Говорить, що кохає, буде сватати, просить пробачення, що повірив тоді у брехню. Та Харитина каже: "Тепер правдою те стало, що тоді було брехнею". Панас питає, нащо занапастила себе. Харитина просить прощення, кидається на Панаса, цілує і біжить геть.

Панас наодинці розмірковує, що Харитина любить його, у неї чиста душа, вона не винна. Хлопець вирішує пробачити дівчині.

Раптом Панас чує крики хлопця і дівчини. Вони кажуть, що бачили біля річки відьму, схожу на Харитину. Панас кличе хлопців, всі біжать рятувати Харитину, бо втопилася. Дід біжить до млина по канат.

Панас несе на руках Харитину, за ним ідуть хлопці й дівчата. Всі журливо схилили голови, дехто витирає сльози.

Цокуль прибігає і питає, чи врятували. Харитина нежива. Ламаючи руки, він

кричить, щоб закопали і його, бо він батько цій дівчині. Панас стає навколішки і цілує Харитину. Просить пробачення, бо вважає, що і він винен перед нею.

Стислий переказ по діям, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.